

فصلنامه بین المللی قانون یار

License Number: 78664 Article Cod:Y6SH27A967685 ISSN-P: 2538-3701

مشروعیت استخراج بیتکونین
با دقت در مصادیق و قواعد فقهی آن

(تاریخ دریافت ۱۴۰۲/۰۲/۱۵، تاریخ تصویب ۱۴۰۲/۰۵/۱۰)

حضرت حجت الاسلام والمسلمین دکتر سید حسن عابدیان کلخوران^۱

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی دانشگاه قم، واحد قم، ایران

مریم کریمی وردنجانی

دانشجوی مقطع دکتری رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم

چکیده

در این مقاله سعی شد که مشروعیت استخراج بیت کوین به عنوان یک کسب مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد. پس از اشاره به انواع کسب به موضوع شناسی پول رایج مجازی بررسی و مبانی اصلی بیتکونین و روش های استخراج آن بیان شده؛ و از آنجا که در اسلام شریف به مکاسب از زوایای مختلف دقت می شود و در کسب حلال لازم است همه ی جوانب از مقدمه تا مؤخره و نتایج آن شرعی باشد ابتدا ملزومات استخراج، و پس از آن بررسی تطبیقی مصادیق فقهی و قواعد مربوطه من جمله قواعد فقهی تسلیط، اتلاف، لاضرر، مصلحت، عدالت و غیره با ماهیت استخراج انجام شد. در پایان به نتایج استخراج و تأثیرات محصله آن و نقد و توجیه نظرات مختلف در این حوزه پرداخته شده و به نظر می رسد اگر بیت کوین از برخی مجهولات اساسی پرده برداری کند و حکومت ها در خصوص رمز ارزها فعالیت بیشتری داشته باشند و مباحث فرهنگی استفاده از آن را مورد توجه قرار دهند و با بحث تخصصی خلأهای قانونی موجود در این زمینه را برطرف نمایند بتوانیم از محسنات آن بهره مند شویم.

واژگان کلیدی: استخراج بیت کوین، بیت کوین، مبانی فقهی، شغل حلال

بخش اول: کلیات

بند اول: تحلیل اولیه موضوع

در دنیا بیش از ۱.۶ میلیارد مسلمان زندگی می‌کنند که حدود ۲۳ درصد از کل مردم دنیا را شامل می‌شود و مسائل فقهی اسلام تاثیر مستقیمی بر روی زندگی این جامعه بزرگ دارد. به منظور بررسی وضعیت حلال یا حرام بودن بیت کوین و ارزهای رمزینۀ باید به مبانی حلال بودن شغل (استخراج)، اصل ماهیت استخراج و ماهیت حاصله از این استخراج (بیت کوین) از منظر اسلام توجه داشت.

شیخ انصاری در ابتدای کتاب مکاسب روایتی را از کتاب تحف العقول ابو محمد حرانی (انصاری، مرتضی، مکاسب، جلد ۱، قم، دهاقانی، ۱۳۸۱، ص ۵) نقل کرده است، با این مضمون که مجموعه‌ای از شغل‌های حلال، حرام، مستحب و مکروه را در این روایت نقل کرده است. درواقع اولین بحث از مباحث کتاب مکاسب با معرفی شغل‌های حلال و حرام شروع می‌شود. از طرفی دیگر بر اساس احکام اسلامی حاصل شغل یا کار مشروع، باید دارای منفعت (مالیت)، غیر غری و... باشد. در اسلام کالاهای اصلی و حقیقی می‌توانند به عنوان مال استفاده شوند زیرا ماهیت آنها به خودی خود دارای منفعت و در اصل خود آنها پشوانه هستند و بعضی از چیزها مثل پول باید دارای پشوانه‌ای حقیقی باشند تا مالیت پیدا کنند.

از طرفی با ورود طوفان بازار ارزهای دیجیتالی و به‌ویژه توسعه‌هایی که حول محور بیت کوین به وجود آمده‌اند، جهان اسلام نیز تحت تأثیر امواج مختلف بلاک چین قرار گرفته است. تا به اینجا امارات متحده عربی به عنوان کشوری اسلامی با ایجاد یک صرافی بیت کوین بانام «بیت اوایسیس» (BitOasis)، خدمات مختلفی ازجمله کیف پول مخصوص به بیت کوین را در چندین کشور عربی دیگر مانند: قطر، کویت، بحرین و عربستان سعودی ارائه می‌نماید لذا باتوجه به مسایل بالا باید در ابتدا اصل ماهیت استخراج و ماهیت حاصله از این استخراج (بیت کوین) بررسی و با مطابقت با مبانی شغل‌های حلال در اسلام تطبیق و در نتیجه حلال بودن این شغل (استخراج بیت کوین) و حلال بودن ماحصل این استخراج از منظر اسلام مشخص شود.

بند دوم: نگاهی به پیشینه علمی و پژوهشی موضوع

با نگاهی دقیق به مطالب کتاب هایی مانند: بیت کوین به زبان ساده نوشته مصطفی دهقان/ارزهای دیجیتال، بیت کوین، بلاک چین و مفاهیم پایه نوشته پیمان اخوی/بیت کوین و ماهیت مالی-فقهی پول مجازی نوشته رضا امیر خانی مشخص میگردد نویسندگان آنها بیشتر سعی در بیان تاریخچه فرآیند تولید، بررسی مبادله، چگونگی مبادله و جایگاه ارزش این ارزها در نظام ارزی جهان می پردازند و در بررسی مبانی فقهی از اصل کار یا اشتغال در استخراج آنها فاصله گرفته و بیشتر سعی بر این دارند که به بررسی ارزها و اینکه آنها میتوانند پول یا مال باشند پرداخته اند و نگاه کنجکاوانه فقهی به آنها نشده است.

در بحث مقالات، مطالب بیشتری پدید آمده مانند: مفتی فراز آدم (۲۰۱۷) در تحقیق خویش با عنوان «تحقیق بر روی پول بیت کوین بر اساس قوانین اسلامی و اقتصاد» به بررسی این سوال پرداخته که آیا بیت کوین بر اساس معیارهای اسلامی به عنوان یک پول مورد پذیرش می باشد؟ و در انتها نتیجه گرفته است که این ارز می تواند یک پول کامل اسلامی باشد و در مقاله ای دیگر ابوبکر (۲۰۱۸) مالیت بیت کوین را مورد تحلیل فقهی قرار داده است و در انتها بیان میکند از نظر ایشان بیت کوین مالیت دارد و استفاده از آن بلامانع و حلال است و در مقاله «بررسی فقهی پول مجازی» نوشته سلیمان پور و همکاران، بر پایه نظریه اعتباری بودن پول بیت کوین بررسی گردیده و با توجه به قاعده لاضرر، اطلاق، احترام و مصلحت در آخر با ذکر پیشنهاد، استفاده از این ارزها را مشروط به سامان دادن نظام پول حقیقی و مجازی در کناریکدیگر و تبیین سیاست های پولی دولت می داند و در نوشتار دیگر از نواب پور (۱۳۹۷) با موضوع «تحلیل فقهی کارکردهای پول رمز نگاری شده» با استفاده از روش اجتهاد چند مرحله ای بیان میکند استفاده از ارزهای دیجیتال بخاطر خاصیتشان در مبارزه با ربا، ظلم و... بسیار پسندیده ولی در بیت کوین به دلایل وجود مجهولات بسیار در آن جایز نمی باشد و نظر فقهی ۱۳ تن از علما در ادامه آورده است. درمقاله ای دیگر با موضوع «بررسی فقهی استخراج و مبادله رمز ارزها با تمرکز بر شبکه بیت کوین» نوشته خردمند (۱۳۹۸) با استفاده از روش تحلیلی به بررسی فرآیند اصل استخراج پرداخته و استخراج را مصداق رمز گشایی و تلاش برای حیازت پاداش دریافتی از شبکه دانسته و هر چند بر این تعریف اشکالاتی را قبول دانسته

ولی بر آن صحه گذاشته و استخراج را مشروع دانسته و بیشتر بر مبادله و اشکالات آن پرداخته و در نهایت بیان می کند تجارت رمز ارزها را نمی توان به استناد این دلایل ممنوع دانست؛ در آخرین مطالعه که توسط حسن عیوضلو و همکاران (۱۳۹۸) انجام گردیده؛ سعی شده به صورت فنی از منظر فردی و حکومتی به تبیین ماهیت استخراج پرداخته و به جهت ابهام استخراج بیت کوین را محکوم به نهی شرعی و موجب استیلاء نظام سلطه بر حکومت اسلامی دانسته است. در مقاله ی پیش رو سعی شده استخراج بیتکوین را به عنوان یک کسب مورد بررسی قرار دهیم و در این راه نظراتی در توجیه یا نقد برخی نظرات و فرضیه های محققین ارائه می شود.

بخش دوم: تحلیلی بر ضرورت آگاهی از ماهیت کسب و کار

روایات مختلفی داریم که تاکید می کنند از احکام تجارت آگاهی کسب کنید مثلاً پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر کس بدون آگاهی [از احکام دینی تجارت] داد و ستد کند، در ورطه شبهات فرو می افتد.^۱ در الکافی به نقل از طلحه بن زید از امام صادق علیه السلام: امیر مؤمنان - علیه السلام - فرمود: «هر کس بدون آگاهی تجارت کند، بارها گرفتار ربا شود. مجدداً امیر مؤمنان علیه السلام می فرمود: «کسی که به کار خرید و فروش آگاه نیست، نباید در بازار [به تجارت] بنشیند (کلینی، الکافی، ج ۵، قم، دارالحديث، ص ۱۵۴ ح ۲۳) و در جای دیگر امام علی علیه السلام می فرمایند: آن که بدون دانستن احکام دین سوداگری کند، به ورطه ربا می افتد (نهج البلاغه: الحکمه ۴۴۷)^۲ (لثی واسطی، علی بن محمد، عیون الحکم والمواظع، قم، مؤسسه علمی فرهنگی دار الحديث، سازمان چاپ و نشر، ص ۴۵۵ ح ۸۲۱۶) و قطعاً ماهیت شغل و کسب و کار و بالخصوص استخراج ارزهای دیجیتال که مقدمه و ابتدای داد و ستد آنها است خارج از این مقوله نیست زیرا لازم به سرمایه؛ وقت و... می باشد. این مضمون در بعضی از روایات هم آمده است که جهت روشن شدن این ضرورت، روایتی از امام صادق (ع) بیان

^۱ مَنْ اَتَجَرَ بَغَيْرِ فِقْهِ تَوَرَّطَ فِي الشُّبُهَاتِ

ابن ابی جمهور، محمد بن زین الدین، عوالی اللالی، ج ۳، قم، سیدالشهدا، ۱۴۰۳، ص ۲۰۲ ح ۳۲

^۲ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ: مَنْ اَتَجَرَ بَغَيْرِ عِلْمٍ ارْتَطَمَ فِي الرُّبَا ثُمَّ ارْتَطَمَ .

قال: وكان أمير المؤمنين عليه السلام يقول: لا تَعْلَدَنَّ فِي السُّوقِ إِلَّا مَنْ يَعْقِلُ الشَّرَاءَ وَالْبَيْعَ

^۳ مَنْ اَتَجَرَ بَغَيْرِ فِقْهِ فَقَدْ ارْتَطَمَ فِي الرُّبَا | ۳۷۰

می کنیم: امام صادق علیه السلام: هر چیزی که حلال است، از خوردنی و نوشیدنی و چیزهای دیگری که قوام و بقای زندگی مردم به آنهاست و استفاده کردن از آنها برایشان مباح است، خرید و فروشش حلال است و آنچه اصلش حرام استو از آن نهی شده، خرید و فروشش جایز نیست.^۱ (طبرانی، سلیمان بن احمد، المعجم الکبیر، ج ۲۲، بیروت، مکتبه ابن تیمیه، ص ۵۶ ح ۱۳۲ و سبل الهدی والرشاد: ج ۹ ص ۸)

بخش سوم: واکاوی و شناخت انواع و اقسام کسب درآمد

کسب درآمد از راه ارائه برخی خدمات و داد و ستد بعضی کالاها، ممنوع و حرام است و در اصطلاح فقهی به این منابع درآمد، مکاسب محرمه گفته می شود. برخی از آنها عبارتند از:

- ۱- تولید آنچه عین نجسند؛ همچون شراب، خوک
- ۲- تولید ابزاری که فقط در راه حرام کاربرد دارد مانند آلات قمار.
- ۳- کسب درآمد از راه هایی چون؛ غنا و آوازه خوانی های متناسب با مجالس لهو و لعب، جادوگری، ساختن مجسمه موجودات جاندار و تألیف، چاپ و انتشار کتاب های گمراه کننده.
- ۴- ساخت ابزاری در راستای تقویت دشمن مثل اسلحه جنگی برای دشمنان دین در راستای نفی سبیل قرار داشتن
- ۵- شرکت در مسابقه ای که گرفتن جایزه انسان را بدون توجه گرفتار حرام می شود. جایزه حاصل شرط بندی است یا مانند دریافت هدیه که در برخی مواقع رشوه است و مانند برخی سرمایه گذاریها که در واقع ربا ست. حضرت به فردی فرمودند: فرزندت را بر سر یک سری از کارها مگذار! "لَا تُسَلِّمُهُ صَیْرَفِیًّا"، او را به زرگری نفرست جهت آن را هم گفتند: "فَإِنَّ الصَّیْرَفِیَّ لَا یَسْلَمُ مِنَ الرِّبَا"، اگر او را به زرگری بفرستی، سر از ربا در می آورد. چون شما می دانید که زرگری از شغل ها و معاملاتی است که به سرعت ربا در آن پیدا می شود. مثلاً در تبدیل طلا به طلا، اگر یک گرم اضافه تر شود، این ربا است و... .
- ۶- در روایاتی که درباره نهی از بعضی شغل ها و حرفه ها وارد شده است، اشاره ای هم به جهت حکم هم وجود دارد. مثلاً در روایاتی این طور آمده است که شما به دنبال این حرفه نباشید و در

ادامه هم به جهت این کراهت اشاره کرده‌اند که دلیل این حکم آن است که این شغل، بر روی روح شما نقش تخریبی دارد. به‌طور کلی نقش تخریبی یک حرفه نسبت به روح انسان، دلیل کراهت داشتن آن شغل است. لذا، چون این شغل‌ها بر روی روح انسان اثر منفی گذاشته و به آدمی ملکه و روشی می‌دهد که زشت است، به ضرر انسان بوده و مکروه است (محمد تقی رکنی، مجله‌حصون، مرداد و شهریور ماه ۱۳۹۱ - شماره ۳۷).^۱

بند اول: تبیین ماهیت و موضوع شناسی پول رایج مجازی

اقسام پول را در یک طبقه بندی می‌توان چنین برشمرد: پول سنتی، پول الکترونیک و پول مجازی، پولی است که منشأ، خالق و کاربر آن جامعه مجازی است. این پول کارکردهای سه گانه پول (سنجش ارزش، ذخیره ارزش و وسیله مبادله) را داراست، اما تفاوت آن با دو شکل قبلی پول، محل مصزف (جامعه مجازی) و طریقه زایش آن است. از نظر ماهوی تفاوت پول مجازی با دیگر انواع پول در هدف، ارزش اسمی و پایه پولی است. هدف اولیه از اختراع پول مجازی، کاربرد آن در دنیای مجازی و برای مقاصد مجازی است، اگرچه این پول تلاش‌هایی برای ورود به جهان حقیقی هم داشته است. همچنین از نظر اسمی این پول بدون پشتوانه نیست، اما ساحت ظهور پشتوانه آن ذهنی و مجازی است. از سوی دیگر، پایه پولی پول مجازی می‌تواند کالا پایه، قانون پایه (بدون پشتوانه) و یا بر پایه اعتبار یا فعالیت باشد (سلیمانی پور، م. و سلطانی نژاد، ح. و پورمطهر، م. ۱۳۹۶). بررسی فقهی پول مجازی. تحقیقات مالی اسلامی، ۲۶ (پیاپی ۱۲)، ۱۶۷-۱۹۲.^۲

بخش چهارم: بیت کوین به عنوان راهی برای کسب درآمد و ابعاد حقوقی آن

پرکاربردترین و با ارزشترین پول مجازی در دنیای واقعی، بیت کوین نام دارد که متکی بر اصول رمزگذاری برای معتبر ساختن تراکشن‌ها می‌باشد که در قالب یک الگوریتم کامپیوتری باقی‌نمانده است و به سرعت مرحله پذیرش از سمت جامعه را طی مینماید. بیتکوین یک پارادایم جدید برای انجام تراکشن‌های بدون کارمزد و تقریباً آنلاین می‌باشد. در واقع اولین سیستم پرداخت الکترونیک غیرمتمرکز است که توانسته مشکل دو بار خرج شدن یک واحد

^۱ <http://noors/oNrUg>

^۲ <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=۳۵۲۰۹۰>

پول مجازی را حل کند. بطور خلاصه میتوان گفت، بیتکوین نوعی پول قابل برنامه‌ریزی می‌باشد که میتواند برای خرید و فروش کالاها مورد استفاده قرار گیرد و همچنین میتواند با پولهای سنتی معاوضه شود و قیمت آن بر اساس عرضه و تقاضای بازار مشخص میشود.

بند اول: مبانی اصلی بیت کوین و روش استخراج آن

بلوک بیتکوین اسناد کامپیوتری هستند که داده‌های متعلق به شبکه بیتکوین را به صورت دائمی در خود ثبت میکنند. یک بلوک، تعدادی یا سوابق تراکنشهای شبکه بیتکوین در یک بازه زمانی که در بلوکهای قبلی وارد نشده است را ثبت میکند، لذا یک بلوک مانند صفحه‌ای از یک دفتر کل یا دفتر ثبت اسناد است. هر بار که یک بلوک کامل میشود، ساخت بلوک بعدی در زنجیره بلوکی آغاز میشود. هر بلوک ذره‌ای از بلوکهای قبلی و آدرس بلوک بعدی را در خود قرار میدهد تا امکان دستکاری بلوکها یا حذف یک بلوک وجود نداشته باشد. بنابراین یک بلوک، مخزن دائمی اسنادی است که یک بار ثبت شده‌اند و دیگر قابل تغییر یا حذف شدن نیست. میتوان بیتکوین را با تراکنشهای بانکی مقایسه کرد؛ زنجیره بلوکی مانده دفتر ثبت بانک است و یک بلوک ممکن است تنها یک تأیید تراکنش باشد که دستگاه خودپرداز بانک بعد از بهره‌برداری آن را چاپ میکند و در واقع یک بلوک جزء کوچکی از زنجیره بلوکی است. یک مسئله ریاضی به هریک از بلوکها پیوند زده شده است. استخراج‌گران وجود دارند که به طور دائم در حال رقابت بر سر پردازش و ثبت تراکنشهای شبکه بیتکوین هستند. آنها تلاش میکنند که سریع‌تر از بقیه، بلوک حال حاضر تکمیل کنند تا به ازای آن هم کارمزد معاملات را دریافت کنند و هم بیتکوین از شبکه پاداش بگیرند. زمانی که استخراج‌گر بلوکی را تکمیل کند، برنده به حساب می‌آید و اقدام به حل مسئله میکند. جواب مسئله‌ها گره‌های استخراج به اشتراک گذاشته میشود و سپس تأیید اعتبار میشود. هر بار که یک استخراج‌گر یک مسئله را حل کند، ۲۵ بیتکوین جایزه دریافت میکند و میتواند آن را در چرخه بیتکوین خرج کند. مسئله ریاضی به نحوی است که درجه سختی آن نسبت به زمان تعیین میشود؛ یعنی در نهایت مسئله حل میشود ولی میزان محاسبات آن به صورتی تنظیم میشود که با توجه به توان محاسباتی متوسط سخت‌افزار کامپیوترهای مورد استفاده توسط استخراج‌گرها کمتر از مثلاً ۱۰ دقیقه طول نکشد. به بیانی دیگر سطح دشواری مسئله ریاضی که

باید توسط استخراجگر برنده در پایان تکمیل هر بلوک حل شود، نرخ تولید بیتکوین جدید در شبکه را تنظیم میکند؛ زیرا تا زمانی که مسئله حل نشده است، ساخت بلوک جدید در شبکه آغاز نمیشود. در حال حاضر حدود ۱۰ دقیقه طول میکشد تا یک مسئله در شبکه حل شود. پس در هر ۱۰ دقیقه ۲۵ بیتکوین تولید میشود. زنجیره بلوکی یک دفتر ثبت عمومی است که تمامی تراکنشهای بیتکوین که تا به حال اجرا شده است را در خود دارد و همواره با اضافه شدن بلوکهای جدید در حال رشد است. بلوکهای جدید به صورت زنجیروار و بر اساس تاریخ به زنجیره بلوکی اضافه میشوند. هر یک از گرهها (کامپیوترهای استخراجگران که به شبکه بیتکوین متصل هستند و از برنامه کامپیوتری متن باز برای تأیید اعتبار و جریان انداختن تراکنشها استفاده میکنند) یک کپی از زنجیره بلوکی را به صورت خود کار بعد از پیوستن به شبکه بیتکوین دریافت میکند. زنجیره بلوکی شامل اطلاعات کامل آدرس حسابها و محتویات آنها از زمان شروع تا حال حاضر است؛ یعنی میتوان فهمید که هر آدرس در شبکه بیتکوین دارای چه مقدار بیتکوین بوده و هست. همین مسئله باعث میشود که بسیاری از طرفداران بیتکوین اذعان کنند که استفاده از بیتکوین برای کارهای غیرقانونی مثل پولشویی یا قاچاق اسلحه بسیار دشوارتر از پول سنتی است، مگر اینکه گردانندگان اصلی بیتکوین، روشهای خاصی برای این کار بکار گیرند. (میرزاخانی، رضا، بیت کوین و ماهیت مالی-فقهی پول مجازی، سازمان بورس و اوراق بهادار، دی ۹۶، ص ۱۴)

بند دوم: ماهیت بیتکوین

بیت کوین یک سیستم اینترنتی عمومی است که یک شبکه پرداخت وجوه و تولید پول به صورت کاملاً الکترونیکی معرفی کرده است. بیت کوین قدرت خود را از کاربران می گیرد و از منظر آنها، بیت کوین یک پول اینترنتی به شمار می رود. (میرزاخانی، رضا و سعدی، حسینعلی، ۱۳۹۷، بیت کوین و ماهیت مالی-فقهی پول مجازی)^۱

از ابتدا بحث زیادی در مورد ماهیت بیتکوین وجود داشته است که آیا واقعاً بیتکوین را میتوان به عنوان یک نوع پول و ارز، سرمایه یا کالا در نظر گرفت یا دارای چنین ارزشی نیست. در

مارس ۲۰۱۴ سرویس درآمد داخلی ایالات متحده (IRS) اعلام کرد که تمامی ارزشهای مجازی از جمله بیتکوین، شامل مالیات بر دارایی میشوند و ارزش به حساب نمیآیند. البته در خصوص ماهیت پولی و مالی بودن بیت کوین نظرات مختلفی آمده که با ترجیح نظر پول نبودن آن مشروعیت استخراج مورد بررسی قرار میگیرد.

بدیهی است که عدم پول بودن دلیلی بر مالیت نداشتن آن نمی شود که مجال آن در این مقاله نیست و تلاش شده در چالشی که فی المقام با آن روبرو هستیم به مقدمات و ملزوماتین کسب، سپس ماهیت آن در مصادیق استخراج و در نهایت، نتایج حاصل از آن پردازیم

بخش پنجم: نگاهی به ملزومات استخراج بیت کوین

به استخراج ارزش دیجیتال، ماینینگ گفته می شود؛ به منظور حفظ ثبات شبکه و این که همه واحدهای بیت کوین سریع استخراج نشوند، در بیت کوین معیاری به نام «سختی استخراج» هم وجود دارد. به همین منظور استخراج بیت کوین نیازمند داشتن دستگاههای قدرتمند و برق است.

بند اول: دستگاههای ماینر

دستگاههای ماینر قیمت بسیار زیادی دارند و هر شخصی نمی تواند آنرا به راحتی خریداری نماید. بدست آوردن این دستگاهها به لحاظ قانونی هم با محدودیت هایی روبرو است. اما به هر حال به دلایل مختلف از قبیل اینکه بیت کوین و ارزشهای مجازی می توانند ابزاری برای دور زدن تحریم ها شوند (معاون وزیر صنعت سعید زرندی، گفتگو با باشگاه خبرنگاران جوان، ۱۵ تیر ۹۸) و نیز رکود اقتصادی که پس از ویروس کووید ۱۹ همچنین کاهش بسیار زیاد قیمت نفت، توقف اجباری صادرات شرکت های تولید کننده که مواد اولیه خود را از دیگر کشورها وارد میکردند، کاهش نرخ سود بانکی و در نتیجه فرار نقدینگی از بانک ها و... موجب شد تا وزارت صمت، در اردیبهشت ماه مجوز تاسیس واحد صنعتی به منظور استخراج بیت کوین در سمنان را صادر کند؛ و قص علی هذا... بنابراین خرید و تهیه این دستگاه ها نیاز به مجوز قانونی دارد تا تحت مدیریت حکومت این امر صورت گیرد و مشکل

شرعی من باب استفاده از آن وجود نداشته باشد (ر. ک خبرگزاری رسمی حوزه، نظر مراجع تقلید درباره پول دیجیتالی بیت کوین).

بند دوم: برق

نحوه تامین برق مراکز استخراج رمزارزها مشروط به تدارک و ارائه مجوز معتبر می باشد. تامین برق این دسته از متقاضیان، به یکی از دو روش زیر صورت خواهد گرفت:

۱ اتصال به شبکه و خرید انرژی از شرکتهای برق

۲ تامین برق با ایجاد ظرفیت جدید (نامه وزارت نیرو، شماره ۹۸/۳۶۳۷۶/۲۰/۱۰۰ مورخ ۹۸/۸/۱۸)

با توجه به قوانین مربوط به مساله ی مورد بحث هر شخص حقوقی که مجوز لازم جهت تامین دستگاه را کسب کند می تواند با انجام ضمانت هایی که دولت برای این مورد در نظر گرفته از برق هم استفاده کند و از لحاظ شرعی در این مورد مانعی وجود ندارد.

بخش ششم: بررسی تطبیقی مصادیق فقهی با ماهیت استخراج

برای بررسی مشروعیت استخراج بیت کوین لازم است بدانیم این عملیات طی کدام یک از قراردادهای شرعی صورت می گیرد تا مصداق اکل مال به باطل نباشد؛ در این مورد گمانه زنی هایی انجام شده که به آن ها اشاره می کنیم:

بند اول: شرکت سهامی

بر اساس ماده ۱ اصلاحی قانون تجارت ایران مصوب ۲۴ اسفند ۱۳۴۷، شرکت سهامی به این صورت تعریف شده است:

شرکت سهامی شرکتی است که سرمایه آن به سهام تقسیم شده و مسئولیت صاحبان سهام محدود به مبلغ اسمی سهام آنها است. با توجه به صرف این تعریف شاید بتوان گفت بیت کوین شرکت سهامی و ماینرها سهامداران این شرکتند اما با بررسی دقیق تر این احتمال منتفی می شود زیرا اولاً ماینرها در ابتدا آورده ای به این شرکت ارایه نمی کنند. و صرفاً به واسطه دستگاه عملیاتی انجام میدهند و در ازای آن مقداری بیت کوین دریافت میکنند و این در حالی است که دیگر ماینرها حق دخل و تصرف در آن کیف پول را ندارند.

ماده ۵۷۱ قانون مدنی «اجتماع حقوق مالکیت متعدد در شیء واحد به نحو اشاعه» مؤید این است که بیت کوین نمی تواند از مصادیق شرکت باشد.

بند دوم: حيازت مباحات

می دانیم که شارع فرموده هر کسی که تلاش کرد و مباحات و ثروتهای طبیعی که مالک خاص ندارد و عموم مردم در استفاده از آنها مشترکند، تحت سلطه خودش درآورد و از آن بهره برداری کرد مالک می شود، (ر. ک ماده ۱۴۶ و ۱۴۷ قانون مدنی) حيازت مباحات با توجه به تناسب انواع آن مختلف است :

حيازت اراضی موات : احیاء آن

حيازت دفینه : کشف آن

حيازت حیوانات وحشی : شکار آن

حيازت آب رودخانه و ماهی: تصرف مادی در آنها کاتوزیان، ناصر، ۱۳۸۳ قانون مدنی در نظم حقوقی کنونی. تهران، میزان. ص. ۱۳۸)

لذا گفته شده ارزشهای استخراج نشده به عنوان اموالی که بالقوه قابلیت تملک دارند، مالک خاص هم ندارد، لذا هر مستخرجی که اینها را استخراج کند، مالک می شود اما اشکال ما بر این نظر این است که متعلق حيازت باید مباحات عامه باشد تا وضع ید انسان بر مباحات عامه اماره ملکیت باشد، بودن بیت کوین جزء مباحات عامه مورد تردید جدی بلکه منتفی است.

وجه آن این است که طراحان این سیستم که این سیستم بیت کوین را طراحی و اختراع کرده اند در بستر بلاک چین، درست است به صورتی قرار داده اند که در استفاده و کیفیت استخراج همه افراد یکسان هستند، هر شخص یا دستگاهی که معادلات را حل کند با طراحی این سیستم به او بیت کوین داده می شود، ولی طراحان این سیستم با قبول مالکیت معنوی این طراحی را مالک هستند، لذا اینکه بیت کوین جزء مباحات عامه محسوب بشود قبل از استخراج قابل قبول نیست.

بند سوم: جعاله

در تعریف جعاله، صاحب جواهر می گوید « انشاء الالتزام بعوض علی عمل محلل مقصود»، جعاله این است که جاعل انشاء می کند التزام و تعهد خود را به دادن یک عوض در مقابل انجام عامل عمل حلال و مقصود. مقصود از تعابیرشان یعنی عمل دارای فائده و عملی که مورد قصد عقلاء قرار می گیرد. هویت جعاله این است که جاعل تعهد می کند، اگر عامل خاص یا

هر عاملی این کار حلال دارای فائده را انجام داد، من در مقابلش متعهد هستم که این عوض را به او بدهم. پس جعاله سه رکن دارد، عامل، جاعل، حق الجعل.^۱ (تلخیص: مروی، جواد، درس خارج فقه معاصر، پایگاه مجازی مفتاح) که برای تطبیق بیت کوین با جعاله این موارد را بررسی می کنیم:

در ابتدا توجه به یک نکته لازم است و آن این که جعاله را ایقاع می دانیم که نیاز به ایجاب و قبول ندارد و صرف اعلان ایجاب است و شروع عملیات استخراج به منزله ی قبول محسوب میشود. در مورد جُعل و آنچه عوض کار قرار می گیرد بالاتفاق می گویند، لازم نیست مشخصات این جُعل روشن باشد، طبق نظر مشهور اصل مالیت کافی است. عملی که مورد جعل قرار میگیرد هم حاوی غرض عقلایی است. و جاعل و عامل هر کدام با غرض عقلایی اقدام میکنند. علی هذا به نظر میرسد در صورتی که بیت کوین را دارای ارزش مالی بدانیم استخراج بیت کوین بر جعاله تطبیق دارد.

بند چهارم: مسابقه و جایزه

بیت کوین به تعداد مشخصی، حدود ۲۱ میلیون تعداد طراحی شده است و هر کسی که بتواند با دستگاههایی یک عملیات پیچیده ریاضی انجام بدهد به عنوان جایزه مقداری بیت کوین به او داده می شود.

به عبارت دیگر مثل این است که کسی اشیاء قیمتی را در جایی مخفی کند و بعد به افراد بگوید بروید زحمت بکشید و تلاش کنید، ببینید کدام یک از شما می توانید دست پیدا کنید به این شیء؟ آنجا کسی که دست پیدا کرد به آن شیء، به معنای ایجاد آن شیء نیست. اینجا هم ظاهراً چنین است، اینها طراحی شده است بعضی از افراد زحمت می کشند و یک عمل پیچیده ریاضی را انجام می دهند که موجب تقویت شبکه. هم می شود و این عمل اگر ناجح بود به عنوان جایزه مقداری بیت کوین به آنها داده می شود.

بند پنجم: هدیه از طرف شبکه

هدیه از طرف شبکه به ماینری که هش گذاری می کند.

بند ششم: کارواجر

عوضی که مستأجر در قبال استفاده از منفعتمال یا کار، به موجریا اجیر می پردازد، اجرت نامیده می شود. بر این اساس می توان استخراج بیت کوین را از مصادیق کسب اجرت در نظر گرفت

لیکن از آن جا که حرمتیاجواز گرفتن اجرت، دایر مدار صحتو بطلاناچاره است. لازم است ماهیت بیت کوین مورد پذیرش فقها قرار بگیرد و سایر مراتب قانونی آن طی شود.

بند هفتم: استخراج معدن

در مورد تعریف معدن بنابر آنچه که اهل لغت گفته‌اند و طبق نظر فقها یک معنای عامی است که تنها بعضی از خصوصیات در آن معتبر است از جمله اینکه از زمین و در زمین خلق شده باشد (ریشه و اصل آن زمین باشد) و دوم اینکه دارای ارزش و قیمت و منفعت باشد و دیگر آنکه در یک مکانی باشد که مرکزیت داشته باشد. اینها اصولی است که برای صدق معدن لازم است. بیت کوین خاصیت زمینی بودن را ندارد لذا استخراج آن استخراج معدن محسوب نمی‌شود. در صورتی که فقه پویا معانی جدیدی برای معدن ارایه نماید در این خصوص هم تجدید نظر لازم می‌آید.

بند هشتم: گنج یابی

«گنج» مالی است که در زیر زمین، یا کوه، یا دیوار، یا درون درخت پنهان کرده باشند و در عرف به آن گنج گویند (استفتائات، مکارم شیرازی).

در این تعریف سه مبحث نیاز به بررسی دارد.

۱. مالیت داشتن گنج ۲. نحوه اختفای مال ۳. عرف آن مال را گنج بداند

بحث مالیت بیت کوین که مورد اختلاف است و به عنوان بحث تخصصی در این مورد لازم به تحقیق و تبیین است. و اگر آن را به عنوان مال بدانیم و نحوه اختفای آن را هم از مصادیق نوین بشماریم که این نیز قابل و بلکه لازم به بررسی است، عرفاً بیت کوین را به عنوان گنج نمی‌شناسند.

بند نهم: قمار

به گفته شیخ انصاری، قمار عبارت است از بازی با ابزارهای خاصی که در آن چیزی گرو گذاشته می‌شود [تا به برنده پرداخت شود] (شیخ انصاری، مکاسب، ۱۴۱۵ق، ص ۳۷۱).

از ادله استفاده می‌شود هویت قمار دارای دو رکن اساسی است: رکن اول: لعب و بازی بر او صدق کند. رکن دوم: این است که همراهه و برد و باخت در آن باشد، برنده و بازنده داشته باشد، در استخراج بیت کوین هر دو رکن قمار متفی است.

بند دهم: انتشار و ایجاد پول

وسیله مبادله رایج و قانونی و در گردش هر کشور را پول می‌گویند؛ که می‌تواند پول نقد، انواع چک و حواله‌های بانکی را نیز شامل شود. (خلعت‌بری، فیروزه، مجموعه مفاهیم بانکی و بین‌المللی، تهران، شباویز، چاپ اول، ص ۳۳۲-۳۳۳).

پول براساس ۴ کارکرد آن تعریف می‌شود: وسیله مبادله، معیار سنجش ارزش، ذخیره ارزش، و وسیله پرداخت تعهدات Money, Interest and Qirāḍ, Studies in Islamic Economics, ed Khurshid Ahmad, Leicester, ۱۹۸۱ ص ۵۹, M, Abu Saud. با این همه، دو کارکرد آن اصلی است: نخست این که وسیله مبادله است

و دیگر معیاری برای سنجش ارزش که بیش تر کارکردی باستانی به‌شمار می‌رود (جعفری لنگرودی، محمدجعفر، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، ج ۲، ص ۱۰۸۴، تهران، ۱۳۷۸ ش)

به این ترتیب، آنچه واسطه مبادله باشد، پول به‌شمار می‌آید، اعم از این که فلزی (سکه) و یا غیرفلزی (اسکناس) باشد.

در مقابل، برخی هر آنچه بتواند عمل کردهایی را که به پول نسبت داده می‌شود، برآورده سازد، پول به‌شمار آورده‌اند Money and Banking, Welfling W^l, ج ۱، ص ۴۸, (New York ۱۹۵۸).

کما بیش برخی جوامع و حاکمیت‌ها برای بیت کوین قابلیت مبادله را پذیرفته‌اند اما این که خود بیت کوین ملاک و میزانی برای سنجش ارزش باشد صدق نمی‌کند بلکه بیت کوین با پول‌هایی همچون دلار ارزش گذاری می‌شود.

فلذا بیت کوین را از مصادیق پول نمی‌دانیم که استخراج آن را به منزله انتشار یا ایجاد پول مورد بررسی قرار دهیم.

بخش هفتم: نتایج استخراج بیت کوین و بررسی تطبیقی آن با قواعد فقهی

در بررسی مفاهیم از لحاظ شرعی لازم است دقتی بر نتایجی که به بار می‌آورد داشته باشیم شاهد مثال این مساله روایات زیادی است که در این مساله وجود دارد چنانکه اگر انگور جهت تهیه شراب کاشته شود عمل حرام انجام شده است.

در ادامه تعدادی از نتایج استخراج و استفاده از بیت کوین که محققین آورده اند مورد تحقیق و بررسی قرار می گیرد.

بند اول: تغییر حجم پول

صحبت در خصوص پول بودن این رمز ارز گذشت که بیت کوین پول نیست بلکه شاید بتوان آن را در حکم دارایی پذیرفت.

گرچه این رمزارزها میتوانند موجب تعادل بازار یا تسلط مالی اجنبی شود و این موارد حایز اهمیت هستند اما ذیل مبحث تغییر حجم پول جایگاهی ندارند.

محققان معتقدند ورود ارزهای دیجیتال من جمله بیت کوین در حکم تزریق پول به جامعه محسوب شود و می تواند موجب تعادلی نسبی در اقتصاد کشور شود. و لذا از باب قاعده ی مصلحت گاه سعی در توجیه استفاده از این رمز ارز دارند.

قطعا اگر سیاستگذاران حکومت ضوابط لازم و قواعد اجرایی و مدبرانه در نظر بگیرند تا حدودی می توان استفاده از آن را تحت آن قوانین پذیرفت.

از طرفی ورود و استخراج خارج از نظارت این رمز ارز به اقتصاد کشور موجب تغییر ضرری در حجم پول و ثروت های واقعی است که موجب حرمت استخراج آن می شود. در هر حال آنچه قابل اغماض نیست تهدید نابودی سیستم بیت کوین است. چرا که کلیدهای خصوصی بیت کوین ها در طول زمان میتوانند گم شوند و در اختیار استخراج کنندگان هم که قرار ندارد؛ از دست رفتن کلیدها هشدار است برای عدم تعادل در سیستم و تهدید نابودی آن. البته پیش بینی می شود راههایی برای حفاظت آن در نظر گرفته شود اما از آن جایی که حدود نصف بیت کوین های خلق شده در دست کمتر از هزار نفر باشد و تنها ۴۷ نفر صاحب یک سوم کل بیت کوین ها هستند احتمال این تهدید را بیشتر می کند که سیستم در مواجهه با شوک عرضه بیش از حد به افول برود که در نتیجه موجب سقوط ارزش آن می شود.

نیز به تجربه حاصل شده سیاست گذاری دولت و حاکمیت ها حتی در سقوط یا افزایش ارزش آن دخالت و تأثیر مستقیم دارد.

به عنوان مثال در دسامبر سال ۲۰۱۳، پس از سیاست دولت چین مبنی بر منع موسسات مالی از انجام تراکنش های از طریق بیت کوین ارزش آن در عرض دو هفته از ۱۰۰۰ دلار به ۵۰۰ دلار

رسید. اما طبق قاعده احترام در فقه امامیه همانگونه که جان مسلم دارای احترام است و باید محفوظ داشته شود اموال وی نیز باید از تعرض دیگران مصون باشد که به مستندات عقلی و نقلی مورد تأیید می باشد. لذا طبق قاعده ی احترام لازم است سازندگان بیت کوین ضمانتی در خصوص حفظ ارزش آن و یا جایگاه آن برای سرمایه داران آن قائل باشند.

و الا که هر کسی به خود ضرر بزند نمی تواند کسی را جز خودش محکوم و ملامت کند و با این شیوه از عملکرد بیت کوین پاسخگویی برای آن وجود ندارد.

پس طبق قاعده اتلاف که « من اتلف مال الغير فهو ضامن » مورد سوال می باشد چرا که اگر با ضمانت و نظارت دولت باشد دارایی افراد را می توان ضمانت کرد اما اگر بدون ضابطه انجام شود از آن جا که ضمانتی ندارد باطل است. چرا که پشتوانه ی این ارز در دنیای واقعی طلا و نقره نیست بلکه معادله ریاضی است.

بند دوم: تسلط اجنبی بر اموال مسلمانان:

در سال ۲۰۰۹ یک شخص مجهول الهویه به نام آقای ساتوشی ناکاماتو، همان اولین روز، یک میلیون بیت کوین را در حساب شخصی خودش ریخت، این ثروت الان در اختیار عده خاصی است و ما نمی دانیم آن عده خاص چه کسانی هستند و لذا ما نباید اقتصادمان را به بیت کوین بسپاریم. می توانیم سبد اقتصادمان را تنوع ببخشیم و انحصار دلار را بشکنیم. اگر بخواهیم استکبار دلاری آمریکا را به زمین بزیم یک راهش این است که این رموزها هم داخل مبادلات ما بشوند. اما اگر بخواهیم همه ثروت یا بخش مهم ثروت را اینجا ببریم، ثروت ما در اختیار اشخاصی قرار می گیرد که اکثرش را در حوزه خودشان وارد کردند. البته مشخص هست که مثلاً این ۴۰ ایمیل صاحب ۸۰ درصد بیت کوین های دنیا هستند، ولی صاحبان این ایمیل ها مشخص نیست. بیت کوین این خصوصیت را دارد که فقط با یک ایمیل می توانید کیف بیت کوین را ایجاد کنید. این درست است که نمی شود همه سرمایه و بودجه را به این طرف ببریم که در نتیجه به این وابسته بشویم. مؤسسه دار الثقلین / نشست فقه معاصر با موضوع «بررسی حکم شرعی خرید، فروش و استخراج پول رمز پایه دیجیتال/ ۱۳۹۹/ ترابی مرتضی / خبرگزاری رسمی حوزه

لذا نامعلوم بودن صاحبان و مخزن داران بیت کوین، چیرگی بلاد و افراد کفر بر سهم زیادی از رمز ارز بیت کوین قبل از ورود مسلماناناز علل اصلی فرضیه ی تسلط اجنبی بر اموال مسلمانان است که لازم است طبق قاعده ی نفی سیل با آن برخورد شود.

بند سوم: عدالت اجتماعی

ساز و کار عدالت توزیعی ثروت از مفهوم عدالت اجتماعی نشئت میگیرد که در تعریف آن، اینگونه آورده اند: «عدالت اجتماعی عبارت است از: شرایط برای همه به طور یکسان و رفع موانع برای همه به طور یکسان» (مطهری، مجموعه آثار، ص ۲۵۳، سال ۱۳۸۱ صدرا) هرچند در نگاه اولیه کسب بیت کوین برای استفاده ی عموم آزاد می باشد و صرفا با ایجاد یک ایمیل بتوان در جهت کسب این رمز ارز اقدام کرد اما با تأمل و بررسی سایر شرایط من جمله قیمت دستگاه استخراج و... درمیابیم که بین صاحبان آن و ماینرها کمتر اقشار با قدرت مالی ضعیف وجود دارند. چرا که افراد کمتری توان پرداخت این هزینه ها را دارند فلذا نمی توانند بهره مند شوند و این با اصل عدالت اجتماعی در تعارض است.

بند چهارم: احتمال خسارت و ضرر

نداشتن پشتوانه مالی، نامعلوم بودن میزان دقیق بیت کوین که کسب می شود قبل از کسب آن، نامعلوم بودن صاحبان و مخزن داران بیت کوین، قیمت بالای دستگاههای استخراج و امکان عدم برگشت سرمایه ی اولیه، نوسانات بسیار زیاد قیمت آن، ناکافی و نامطمئن بودن بازار خرج و تبدیل این رمز ارز مجازی به پول یا سرمایه حقیقی موجب احتمال لغوی بودن آن وعدم اطمینان به بیت کوین است و بخاطر قاعده ی لاضرر لازم است ابتدا این موارد رفع شود.

بند پنجم: خرید و فروش غرری

غرر یعنی خطر، در معرض هلاک افتادن، اسم مصدر تغیر است، گفته می شود: «غرر بنفسه تغیرا: عرضها للهلكة و الاسم الغرر» (الجوهري ابونصر، الصحاح، ج ۲، ص ۷۶۸) چیزی که ظاهرش محبوب و باطنش مکروه باشد، (جهل الحصول شهید اول، القواعد، ج ۲، ص ۱۳۷) در باب غرری بودن معامله بحث های مفصلی در فقه آمده و در حقوق هم عموما با بیان مصداق سعی شده آنها تبیین نمایند. اما آنچه از تعاریف و نظرات مختلف بر می آید این است که موارد غرر را می توان به سه دسته تقسیم کنیم:

الف: احتمال ضرر، از عدم اعتماد و اطمینان به وجود مال و امثال آن ناشی می شود.

ب: این احتمال ضرر، از عدم اطمینان به امکان تسلیم و تسلیم و قبض مبیع بوجود می آید، اگر چه مبیع از لحاظ وصف و مقدار برای طرفین معلوم باشد. در چنین حالتی ممکن است یکی از طرفین یا هر دو به عدم امکان تسلیم یا تسلیم علم داشته باشند، که باعث بطلان معامله خواهد بود.

ج: این احتمال، در نتیجه جهل نسبت به مقدار یا جنس یا وصف آن بوجود می آید. در مبحث ما ظاهراً جهل ما نسبت به زوایای مختلف بیت کوین به اصل آن ضرری نمی زند و یا حتی چیرگی آمریکا به شبکه اینترنت و احتمال از دسترس خارج شدن این شبکه به دلیل ضعف احتمال عقلاً قابل اعتنا نیست. و نیز با شفافیتی که در ساز و کار این شبکه وجود دارد و باتوجه به مقدار بیت کوینی که هنوز کشف و استخراج نشده احتمال عدم دسترسی به آن منتفی است.

گرچه نامعلوم بودن مخزن داران بیت کوین موجب تردید در انجام و موجب خوف ضرر می باشد اما از این جهت که نگهداری پس از کسب از لوازم غرر نیست خللی به نظر غرری نبودن آن وارد نمی کند.

بند ششم: کارکردهای بیت کوین

امروزه در جهان کاربرد های زیادی برای بیت کوین وجود دارد که در هر سرزمین و حکومتی باتوجه به هنجارهای آن جامعه به شکل متفاوتی مورد استقبال قرار گرفته است.

من جمله خرید قهوه یا اپلیکیشن های موبایل یا تهیه بلیط هواپیما و نیز ذخیره به عنوان سرمایه یا روشی برای دور زدن تحریم ها همچنین گاه راهبردی برای پولشویی می باشد.

به دلیل جهان شمولی و غیر متمرکز بودن بیت کوین در جهت منافع افراد مورد استفاده قرار می گیرد و از آن جا که اختصاص به متشرعین و منصفان جامعه ندارد مانند هر ابزار و ارز حقیقی اهداف انسانی و شرعی و غیر شرعی را شامل می شود. گرچه برخی محققین استخراج این رمزارز را مصداق اعانه بر اثم میدانند اما چون اولاً انجام امور غیر شرعی متوقف بر وجود بیت کوین نیست و نیز این رمز ارز کارکردهای دیگری هم دارد و حتی در عرف هم تحت عنوان اعانه بر اثم شناخته نشده لذا نمی توان اصل ایجاد آن را مورد حمله قرار دهیم و برای جلوگیری از امور خلاف نیاز به تحقیق و بحث های تخصصی و قوانین سازنده و بازدارنده

داریم. که با این روش می توان استفاده از آن را جهت بخشید و حتی دیگران را بدون در نظر گرفتن دین و مسلک ایشان نهی از منکر کرد و به سمت صحیح رهنمون شد. همچنین با بررسی دقیق و ایجاد قوانین و فرهنگ سازی صحیح می توان از خروج ارز از کشور یا قاچاق دستگاه های استخراج کننده و منهای دیگر جلوگیری کرد.

نتیجه گیری

بیت کوین تحقق یک ایده اقتصادی در قالب برنامه رایانه ای است و اگر استقبال جامعه نبود، در رایانه به فراموشی سپرده می شد. اما به سرعت مرحله پذیرش از سمت جامعه را طی کرده است. در این مقاله استخراج بین کوین به عنوان یک کسب و ماحصل آن یعنی خود بیت کوین از نظر ماهیت مورد بررسی قرار گرفته است در خصوص ماهیت پولی و مالی بودن بیت کوین نظرات مختلفی آمده که با ترجیح نظر پول نبودن آن مشروعیت استخراج مورد بررسی قرار میگیرد و در ادامه برای بررسی مشروعیت استخراج بیت کوین لازم است بدانیم این عملیات طی کدام یک از قراردادهای شرعی صورت می گیرد تا مصداق اکل مال به باطل نباشد. در این راستا این ماهیت با آنچه بعضی برای آن تعریف کرده اند مثل مسابقه، قمار و... مقایسه و بررسی گردیده علی الظاهر از آن جا که این کسب با ارکان جعاله در تعارض نیست و بلکه هم خوانی دارد در این قالب قابلیت دفاع دارد و احتمال اکل مال به باطل منتفی می شود. در پایان به نتایج استخراج و تأثیرات محصله آن و نقد و توجیه نظرات مختلف در این خصوص پرداخته شده و اشکالات آن اعم از غرری بودن، قریب الوقوع بودن ضرر در آن، و... مورد توجه قرار گرفته است. بسیاری از فقها معتقدند بخاطر اشکالات ذکر شده و اینکه جامعه اسلامی در استخراج آن بسیار عقب است و اکثر ماحصل این استخراج به دست دشمنان اسلام قرار دارد؛ استفاده و استخراج بیت کوین و حتی خرید و فروش دستگاه های استخراج آن حرام می باشد و از طرفی دیگر برخیا صاحب نظران معتقدند بیت کوین می تواند کارکردهای مشخصی که پول سنتی و پول الکترونیک در اقتصاد بر عهده دارد را در دنیای حقیقی ایفا نماید به نظر می رسد حتی با قوانین شریعت و اصول اسلامی مغایرت ندارد؛ اما در این خصوص نیازمند رفع اشکالات و ابهامات موجود در بیت کوین و نیز قوانین برای ضابطه مند شدن آن هستیم.

منابع و مأخذ

- ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، دار الفكر للطباعة و النشر و التوزيع، بیروت
- ابن ابی جمهور، محمد بن زین الدین، عوالی اللالی، ج ۳، قم، سیدالشهدا، ۱۴۰۳
- ابوالحسن، علی بن ابی نزال لیثی واسطی، عیون الحکم و المواعظ، ۱۳۷۶ ش، قم
- استفتائات، مکارم شیرازی، ناصر
- انصاری، مرتضی، مکاسب، ج ۱، ۱۲۸۱ق، قم، دهقان، عربی
- ثقه الاسلام کلینی (ره)، اصول الکافی، ج ۵، ۱۴۲۱ق، دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی، تهران
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، ج ۲، ص ۱۰۸۴، تهران، ۱۳۷۸ش
- خلعت‌بری، فیروزه، مجموعه مفاهیم بانکی و بین‌المللی، تهران، شباویز، چاپ اول، ص ۳۳۲-۳۳۳.
- دیولویو یوجین، ا، پول و بانکداری (نظریه و مسائل)، ج ۱، ص ۱۳-۱۴، ترجمه حسین حشمتی مولایی، تهران، ۱۳۷۴ش
- سیدرضی، نهج البلاغه
- شهید اول، القواعد والفوائد، ج ۲، ۱۲۷۰هـ ق
- شیخ طوسی، تهذیب الاحکام، ج ۷، ۱۳۶۵
- طبرانی، سلیمان بن احمد، المعجم الکبیر، ج ۲۲، بیروت، مکتبه ابن تیمیه
- قانون مدنی جمهوری اسلامی ایران
- کاتوزیان، ناصر، ۱۳۸۳ قانون مدنی در نظم حقوقی کنونی. تهران، میزان.
- محمد بن ادریس حلی، السرائر، ج ۲، ۱۴۱۰ق، جماعة المدرسين فی الحوزة العلمیة بقم، مؤسسه النشر الإسلامی. قم

- محمد تقی رکنی، مجله حصون، مرداد و شهریور ماه ۱۳۹۱ - شماره ۳۷
- مطهری، مجموعه آثار، ص ۲۵۳، سال ۱۳۸۱ صدرا
- میرزاخانی، رضا، بیت کوین و ماهیت مالی - فقهی پول مجازی، سازمان بورس و اوراق بهادار مرکز پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی گروه بازارها و ابزارهای مالی، کد گزارش ۲۰۱۷-۲۰-۹۶، دی ۹۶
- مؤسسه دار الثقلین / نشست فقه معاصر با موضوع «بررسی حکم شرعی خرید، فروش و استخراج پول رمز پایه دیجیتال / ۱۵ اسفند ۱۳۹۹ / تریبی مرتضی / خبرگزاری رسمی حوزه
- مروی، جواد، درس خارج فقه معاصر، پایگاه مجازی مفتاح
- Money, Studies in Islamic Economics, Interest and Qirāḍ, ed, Leicester, Khurshid Ahmad M, Abu Saud, ج ۱، ص ۱۹۸۱
- Money, Smith L, ج ۱، ص ۴-۵ Boston Houghton Mifflin Company, Credit, and Public Policy
- Money, Smith L, ج ۱، ص ۴ Houghton Mifflin Company, Credit, and Public Policy, Boston
- Money and Banking, Welfling W^L, ج ۱، ص ۴۸، ۱۹۵۸, New York
- Money, Smith L, ج ۱، ص ۳ Boston Houghton Mifflin Company, Credit, and Public Policy